

nastanka domobranstva (še prej vaških straž) se avtor sprašuje zelo malo ali nič, oziroma to izvaja iz elementov poznejše domobranske propagande in s tem zapade v resno metodološko nevarnost, da zamenjuje vzroke s posledico, kar je za znanstvenika ena hujših napak. Analiza virov in izvedba zaključkov je v precejšnji meri "fenomenološka", se pravi, da izhaja zgolj iz nekaterih ideoloških spisov ali besedil samih (iz revije "Slovensko domobranstvo"), ne glede na to, kdo in zakaj jih je napisal, kdaj in kje so bili objavljeni, kaj je z njimi avtor nameraval povedati, kaj je bil namen izdajatelja itd. itd. Skratka, manjka povsem vzročno - posledična predstavitev relevantnih okoliščin, v katerih se določen tekst pojavi. Avtor analizira besedila kot da obstajajo sama po sebi, v nekem zgodovinskem in človeškem vakuumu. Seveda to ne drži za celotno piščevo izvajanje, temveč predvsem za poglavje "Domobranska oseba". Drugje je avtor bolje podprt z zgodovinopisnim poznavanjem, čeprav je treba spet pripomniti, da ni upošteval vse razpoložljive in v nekaterih primerih zelo važne literature. Za nekatere vidike navaja tudi tujo literaturo, toda ko na strani 114 našteva dejavnike, ki so po njegovem domobrance vodili v kolaboracijo z okupatorjem, se mu je kar vsiljevala možnost, da bi jih primerjal z dejavniki za kolaboracijo drugod po Evropi. Te možnosti žal ni izkoristil, bila pa bi neprecenljive vrednosti za oceno slovenske kolaboracije in ugotavljanje njene specifičnosti. Ugodnejši vtis ima bralec ob poglavju "Odnos domobrancev z drugimi in drugim", kjer je tudi zaslediti nekaj sociološkega in psihološkega pristopa.

Ker je pričujoča ocena pisana precej časa po izidu knjige, se nam ne zdi primerno, da bi se podajali tudi v podrobnejšo analizo posameznih elementov besedila. V zadovoljivi meri sta to v tisku storila že Bojan Godeša in Ivo Žajdela. Na koncu gre spet kot zelo koristno zanimivost omeniti aktualistično zadnje poglavje, ki pa seveda še ni zaključeno. Časopisna vojna oziroma "boj za lepšo preteklost" še kar traja, kar pa je po svoje razumljivo, saj je bila diskusija o tako zastavljenih problemih druge svetovne vojne pri nas pred tem desetletja preprečevana.

Boris Mlakar

Jože Hubad: K slovenski istovetnosti. Založba Littera, Ljubljana 1996, 221 strani.

Našim Prispevkom sorodna Revija za zgodovino, literaturo in antropologijo - Borec je leta 1995 objavila serijo prispevkov v okviru ankete z naslovom "Totalitarizem in sodobnost". Med njimi je predstavljal precejšnje presenečenje in vzbudil tudi temu primerno pozornost prispevek inž. Jožeta Hubada, sicer našega rojaka iz Švice. Uredništvu je dotedaj bolj ali manj neznani pisec povzročil sicer nekaj težav zaradi neobičajne dolžine svojega prispevka, toda bolj kot to je vznemirjala vsebina in metodologija napisanega. Pisec se je v odgovoru na anketo namreč osredotočil predvsem na problem ocenjevanja dogajanj v okupirani Sloveniji 1941-1945 ter na iz tega neposredno in tudi posredno izhajajoči problemi narodne sprave, ki po svoje loči Slovence še danes. Za nas pa je tukaj pomembno predvsem dejstvo, da je avtor

prvotno besedilo še nadalje razdelal in razširil ter izostril njegovo sporočilno plast in jo zatem izdal v knjižni obliki.

Če gledamo s stališča posameznih plasti oziroma elementov, ki sestavljajo Hubadovo knjigo, pravzaprav podkovani bralec ne naleti na kakšno pomembno novost ali pa zgodovinski podatek, ki bi bistveno spreminjal dosedanji mozaik našega dosedanjega poznavanja tako dogodkov v usodnih letih 1941-1945 kot tudi v letih "tranzicije" po 1990. Novost je namreč specifična metodološka preizkušnja, v katero se je podal avtor z mešanjem izrecno zgodovinopisnih prijemov ter skrajno aktualističnih analiz ter ocen ali celo prognoz. Kot rečeno, posamezni podatki, ki jih navaja, so v glavnem že znani ali celo "razglašeni", diskusija je potekala v glavnem le okoli tega, ali so omenjeni podatki tudi v celoti verodostojni, predvsem pa, kako jih interpretirati, kaj pomenijo v določenem spletu zgodovinskih okoliščin ter ali so to "dejstva" prvega reda ali pa zgolj zanimive ob(pod)robnosti. Hubad v svojem besedilu izrecno ter poudarjeno prepričano zastopa protirevolucionarno stran oziroma razlago dogajanja med okupacijo in državljansko vojno. S tega vidika je izbira virov in tudi literature z njegove strani jasna in v skladu z rdečo nitjo, ki preveva celotno besedilo. Posebej gre omeniti tudi dejstvo, da je avtor nezgodovinar, česar se zaveda in v knjigi na enem mestu celo poudarja, z namenom, da utemelji svoje včasih bolj svobodno ter pogumno izvajanje sklepov in interpretacijo virov. Poleg tega je opaziti tudi siceršnji vpliv tehničnega načina razmišljanja v vzpostavljanju ter razreševanju vsebinskih in metodoloških vprašanj. Za "povprečnega" družboslovnega bralca tako besedilo učinkuje kar inovativno.

Kot rečeno, knjiga ni čisto zgodovinopisno berilo, temveč izvirna in na trenutke provokativna zmes zgodovinskih opisov, interpretacij ter aktualističnih analiz sodobne slovenske družbe, pač z vidika medvojnih in povojnih dogodkov. Pisec je pri tem nedvoumno opredeljen ter vidi glavnega krivca za izostanek narodne sprave v političnih in siceršnjih naslednikih Komunistične partije Slovenije, ki še vedno obvladujejo sodobno slovensko družbo, s čimer pa tudi dajejo ton interpretaciji njene preteklosti.

S tega vidika je seveda bralcu, ki knjige še ni natančno prebral, naslov "K slovenski istovetnosti" pravzaprav nerazumljiv. Šele, ko jo po branju zapre ter doume njeno sporočilo in hkrati razpozna njeno kompozicijo, postane tudi naslov logičen. Naslov namreč nakazuje pot ter potrebne postopke in spremembe, ki so po avtorjevi oceni potrebne, da se to "pravo" narodno istovetnost doseže. Že iz navedenega je namreč jasno, da te uravnotežene identitete slovenski narod še ni dosegel, da je namreč še razklan, celo obseden s teorijo o dveh resnicah. Izvirna krivda leži v logiki dogodkov med drugo svetovno vojno ter v desetletjih po njej, nekaj let demokracije pa tu še ni privedlo do notranjega narodnega zedinjenja.

Globalno je avtorjevo sporočilo (in naročilo) grajeno na podlagi t.i. "slovenske lestve", ki jo sestavljajo resnica, pravica in sprava. Poglavitni del besedila predstavlja ravno prikazovanje in dokazovanje resnice o medvojnih dogodkih, to je o revoluciji in državljanski vojni, o fikciji osvobodilnega boja, o "komunističnem atentatu" na slovenski narod ipd. Prav slednji izraz zanimivo spominja na najnovejšo oznako vodstva naslednice Komunistične partije Slovenije - Združene liste socialnih demokratov, da je namreč partija med vojno izvedla "državni udar"! S pomočjo literature in tudi nekaterih izbranih virov avtor vlaga silovit napor v

dokazovanje svojega sporočila. Analizo medvojnega spopada je gradil na metodološki razdelitvi problematike na štiri temeljne resnice/fikcije, in sicer:

a = v komunistični propagandi ustvarjena fikcija OF - NOB kot vaba in krinka za

b = izvedba revolucije KP s ciljem vzpostavitve stalinističnega režima v Sloveniji,

A = v komunistični propagandi ustvarjena komplementarna fikcija protikomunističnega boja kot Hitlerjeve pete kolone, ki se v vrhunskem narodnem izdajstvu bori za zmago Hitlerja,

B = komplementarno dejanje k boljševistični revoluciji je slovenski boj proti morilskemu programu KP med vojno in proti vzpostavitvi stalinističnega režima v Sloveniji po vojni.

Pisec je vsako posamezno resnico oziroma fikcijo dodobra pretresel in jo ilustriral s posameznimi temeljnimi faktografskimi pokazatelji ali ekscesnimi primeri. Pri tem naj n.pr. navedemo številčne pokazatelje žrtev slovenskega naroda in okupatorjev med vojno, problem zavezniškega izkrcanja v Jugoslaviji, primerjave med Slovenijo in n.pr. Grčijo med vojno ter ob koncu vojne. Posebej zanimiva in pravzaprav izvirna je avtorjeva izpostavitve t.i. etapnih in končnih (vojnih) ciljev slovenskega naroda, komunistične partije (Kominterne), zaveznikov ter okupatorjev in njihovo medsebojno prekrivanje oziroma nasprotovanje, iz česar je izpeljal in tudi predstavil različne taktične in strateške kombinacije omenjenih ciljev. Poznavalci bodo lahko ugotovili, da je pri sklepanju včasih prehitel, da nekatera dejstva niso stoddostno dokazljiva ipd. Poglavitni vir, ki ga uporablja pisec, so namreč medvojne "Črne bukve", ki še čakajo na kritično strokovno presojo. Poleg tega gre omeniti še zbirko "Dokumenti ljudske revolucije" ter nekatere druge po vojni objavljene vire. (Kar se tiče navajane literature, je treba priznati, da srečamo kar nekaj novih ali še nepoznanih naslovov, žal pa avtor to navaja na zelo neenoten način, s pomanjkljivimi ali dvomljivimi podatki ipd.) Kakorkoli že, čas in zgodovina bosta pravičen sodnik tudi za našega avtorja. Le-ta se je po opravljeni analizi opredelil za resnici v alinejah b in B, iz česar je nato izvedel tudi vsebine in dejanja pravice, ki mora slediti resnici. Sklepni poudarki knjige so na spravi, ki "je v vseslovenskem poznavanju in priznanju resnice in v dogodku pravice"! Po tem zadnjem klinu slovenske lestve pa bo lahko narod stopil v stanje "strnjene in umirjene družbe", Slovenci pa bodo v novi enotnosti spet občutili tisto, "kar imenujemo slovenska istovetnost".

Boris Mlakar

Silvo Grgič: Zločini okupatorjevih sodelavcev, 2. knjiga: Umorjeni aktivisti in simpatizerji Osvobodilne fronte ter drugi Slovenci. V Ljubljani, Društvo piscev zgodovine NOB, 1997, 638 str. (Partizanski knjižni klub, knjiga 23; Knjižnica NOV in POS, 89).
